Джаллагеас Ірина Володимирівна
магістрантка 2 курсу спеціальності 053 «Психологія»
кафедри загальної та клінічної психології
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна.

Громик Наталія Анатоліївна
магістрантка 2 курсу спеціальності 053 «Психологія»
кафедри загальної та клінічної психології
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

Засєкіна Лариса Володимирівна
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної та клінічної психології
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

ДИТЯЧА ТРАВМА ТА ЇЇ МІСЦЕ В АВТОБІОГРАФІЧНИЙ ПАМ'ЯТІ ЮНАКА

Постановка проблеми. В умовах національної безпеки, яка є під загрозою останній рік в Україні, підвищується суспільний запит на психологічну допомогу верствам населення, яке зазнало психологічної травматизації, що здебільшого деструктивно впливає на всі сфери життя людини: порушує звичний ритм життя, руйнує усталену картину світу, формує неефективні схеми поведінки, депресії, фобії, спричиняє посттравматичний стресовий розлад. Попри значну кількість досліджень, присвячених вивченню ментальної травми, слід визнати, що вони не розкривають усіх аспектів впливу дитячої травми на життя юнаків. Водночас, вивчення психічного процесу травматичної пам'яті як в дитинстві, так і упродовж життя дає змогу простежити, як відбувається фіксація негативного спогаду, місце його локалізації і шляхи реорганізації при негативному впливі на особистість.

Не зважаючи на великий обсяг теоретичних та емпіричних досліджень психологічної роботи із травматичними спогадами, серед яких високий наративний пояснювальний потенціал мають праці Л. Засєкіної, З. Карпенко, М. Орап, Т. Титаренко та ін., недостатньо з'ясованими є інтеграція травматичної пам'яті в автобіографічну пам'ять [1; 2; 3; 4].

Важливість дитячої травми та її вплив на життя, з одного боку, та відсутність комплексного дослідження травматичної пам’яті юнаків з іншого, – зумовили актуальність дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й емпіричному вивченні особливостей інтеграції дитячої травми в автобіографічну пам'ять юнаків.

Виклад основного матеріалу. Практично кожна особа, досягнувши юнацького віку, може фіксувати пережиття негативної життєвої події. Проте не всі події можна кваліфікувати як травматичні. Травматичні події завжди супроводжуються якісними зрушеннями особистості. Серед ознак травматичності подій Американська психологічна асоціація називає раптові або неочікувані події, їхні шокуючі наслідки, смерть, загрозу життю чи тілесні ушкодження, суб’єктивне відчуття вкрай інтенсивного жаху, переляку чи безпорадності [5, с. 146]. Прикладами слугують насильство або сексуальне скривдження дітей, які також можуть бути свідками чи безпосередніми жертвами насильства вдома, на вулиці, у школі; страшні автомобільні й інші аварії; потенційно загрозливі життю хвороби, наприклад, рак, опіки, пересадка органів; природні й техногенні катаклізми; раптова смерть одного з батьків, брата чи сестри, однолітків; військові, терористичні атаки, статус біженця. Багато із цих проблем діти можуть пережиті в умовах сучасної ситуації в Україні. В експериментальному дослідженні взяли участь студенти факультету психології та факультету іноземної філології Волинського національного університету імені Лесі Українки. Загальна кількість діагностованих – 206 осіб, серед яких 70 чоловічої і 136 жіночої статі. Вік діагностованих коливається від 19 до 25 років.

Досліджуваним, пропонувалось описати у письмовій формі пережиту ними травматичну подію у дитинстві – будь-яка подія, що викликала негативні емоції та мала значний вплив на подальше життя. На думку Л. Засєкіної, З. Карпенко, Н. Чепелєвої, наратив – це спосіб організації особистого досвіду, результатом якого є поєднання реальних фактів і вимислу. Він дає змогу суб'єкту обґрунтувати свої вчинки і вибудувати причинні залежності між життєвими подіями [7; 11; 31]. Автобіографічний наратив містить більш-менш константну «ядерну» частину і «периферію», що постійно оновлюється. Таким чином, при реорганізації травматичної пам’яті ми маємо справу з периферією. Сама реорганізація травматичних подій життя відбувається через призму зміни ставлення людини до неї.

Отримані наративи надали змогу встановити основні типи травматичних подій у дитинстві. До найбільш часто описуваних відносяться: смерть близької людини (28,8%), фізичне чи вербальне насилля, ситуації загрози власному життю – аварії, хвороби, злочинні напади й інше – 10, 60%.

Таблиця 1

Відсоткове співвідношення розподілу травматичних подій за типами

Тип пережитої травматичної події	Відсоток
Смерть близької людини	28,80%
Фізичне та вербальне насилля	16,50%
Ситуації загрози власному життю	10,60%
Ситуації загрози життю близьких людей	6,70%
Розлучення і конфлікти батьків	6,70%
Зміна звичних умов життя	4,80%
Конфлікти з близькими людьми	4,80%
Свідок трагічних подій	4,80%
Сімейне насильство	4,80%
Приниження гідності	3,80%
Інше	2,90%
Пияцтво одного з членів сім'ї	2,90%
Невиправдання очікувань близьких	1,90%

Таким чином, саме ці травматичні події пережиті в дитинстві, та інтегровані в автобіографічну пам'ять юнака. Міра інтеграції психічної травми визначається проявами симптомів пост-травматичного стресового розладу, які пов’язані з цією подією. Для вироблення ефективних психологічних інтервенцій та повної інтеграції травматичних подій в автобіографічну пам'ять, вважаємо за необхідне вивчення пост-травматичних стресових реакцій у досліджуваних, що може слугувати перспективами подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Засєкіна Л. В. Наративний досвід vis-a-vis здоров’ю особистості. Психологічні перспективи / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. Луцьк, 2012. Вип. 19. С. 101–110.
2. Карпенко З. Аксіопсихологічний поворот у психології особистості: досвід методологічної реконструкції. *Психологія особистості.* 2010. № 1. С. 180–185.
3. Орап М. О. Мовленнєва компетентність як структурний елемент мовленнєвої організації суб’єкта: теоретичний аналіз. *Психолінгвістика.* 2009. Вип. 4. С. 81–89.
4. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технологія консультування. Київ : Главник, 2007. Ч. 2. 176 с.
5. American Psychiatric Association. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed., text rev.). Washington : DC, 2000.